

Kamusal Sosyal Yardımların Yapabilirlik Yaklaşımı Çerçevesinde Etkinliği Analizi: Bursa Örneği*

The Analysis of the Effectiveness of Public Social Benefits Based on the Capability Approach: The Case of Bursa

Zeynep ACA¹

ORCID ID: 0000-0002-3399-5310

M. Çağlar ÖZDEMİR²

ORCID ID: 0000-0002-3593-5864

Yusuf ALPER³

ORCID ID: 0000-0003-4007-6758

Makale Geliş Tarihi / Received : 02.04.2018

Makale Kabul Tarihi / Accepted : 28.12.2018

Öz

Çalışma, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının yürüttüğü kamusal sosyal yardımların, "yapabilirlik yaklaşımı" çerçevesinde etkinliğini araştırmayı amaçlamaktadır. Nicel araştırma yöntemi kullanılan çalışmanın alan araştırması Bursa'da Osmangazi, Karacabey, Nilüfer, Yıldırım ve İnegöl ilçelerinde gerçekleştirilmiştir. Örneklem sayısı TÜİK hesaplama yöntemi, % 20 zayıf beklentisi ve +20 güven aralığı genişliği öngörüsüne göre belirlenmiştir (499 kişi). Örneklem ilçelere tabakalı örneklem hesaplama yöntemiyle dağıtılmıştır. Araştırmada kullanılan anket soruları fizyolojik, psikolojik, sosyolojik ve ekonomik boyut sınıflandırmasında "yapabilirlikler listesinden" hareketle orijinal olarak oluşturulmuştur. Toplanan veriler SPSS V21. İstatistik programında analiz edilmiştir. Araştırmada kamusal sosyal yardımların her bir boyut için etkinlik oranları; fizyolojik boyutta % 13, psikolojik boyutta % 25,5, sosyolojik boyutta % 19 ve ekonomik boyutta % 23,3 tespit edilmiştir. Bu çerçevede Türkiye'de yürütülen kamusal sosyal yardımların "yapabilirlik yaklaşımı" çerçevesinde ortalama etkinliğinin % 20,2 seviyesinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Yapabilirlik, işlevsellik, muhtaçlık, sosyal refah, kamusal sosyal yardımlar.

Abstract

The study explores the effectiveness of public social assistances executed by the Ministry of Family and Social Policies in the framework of the "capability approach". In the research, conducted in five districts of Bursa, the number of samples was determined according to the TurkStat calculation method, 20 % possibility of data loss and +20 confidence interval prediction (499 participants). The sample was distributed to the districts by stratified sampling method. Questionnaires were created with "capability list" collected in the physiological, psychological, sociological and economic dimension classification. Collected data has been evaluated by SPSS program. The public social assistances have been found to be effective 13 % in the physiological, 25,5 % in the psychological, 19 % in the sociological and 23,3 % in the economic dimensions. Consequently, the average efficiency is at the level of 20,2 %.

Keywords: Capability, functionality, neediness, social welfare, public social assistances.

*Bu makale Yusuf Alper ve M. Çağlar Özdemir'in danışmanlığında Zeynep Aca tarafından Uludağ Üniversitesi'nde hazırlanmış doktora tezinden üretilmiştir.

¹Dr. Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, aczeynep@gmail.com

²Doç. Dr. Sakarya Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, cozdemir@sakarya.edu.tr

³Prof. Dr. Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, yalper@uludag.edu.tr

E-ISSN: 2651-4036 / © 2018 Journal of Management and Labour. This is an open access article.

Önerilen Atıf Biçimi / Recommended Citation: Aca, Z; Özdemir M. Ç. ve Alper, Y. (2018). Kamusal Sosyal Yardımların Yapabilirlik Yaklaşımı Çerçevesinde Etkinliği Analizi: Bursa Örneği. *Yönetim ve Çalışma Dergisi*. 2(2), 93-117.

Giriş

Türkiye’de kamusal sosyal yardımların verilmesinde en yetkili kuruluş Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB)’dir. 3.6.2011 tarih ve 633 sayılı kanun hükmünde kararname ile kurulan bakanlık, kamusal sosyal yardımları geçmişten devraldığı 29.05.1986 tarih ve 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Kanunu’nu esas alarak yürütmektedir. 3294 sayılı Kanunun birinci maddesinde kanunun çıkarılış amacına yer verilerek; “fakru zaruret içinde ve *muhtaç durumda* bulunan vatandaşlar ile gerektiğinde her ne suretle olursa olsun Türkiye’ye kabul edilmiş veya gelmiş olan kişilere yardım etmek, ” kamusal sosyal yardımların yararlanıcılara ulaştırılmasında temelde esas alınacak kıstas belirtilmiştir. Dolayısıyla bu çalışmanın konusunu oluşturan kamusal sosyal yardımların kapsamını ASPB tarafından muhtaçlığı saptanan kişilere sunulan yardımlar oluşturmaktadır.

Sosyal bilimlerde ölçülmeye çalışılan olgular genel olarak belirli bir kurama dayalı olarak şekillenir ve esas alınan kuram ölçme probleminin nasıl kavramsallaştırılacağı hususunda belirleyici olur. Bu çalışmada Birleşmiş Milletlerin çok boyutlu muhtaçlık ölçümü konusunda referans aldığı yaklaşımlardan biri olan “Yapabilirlik Yaklaşımı” esas alınmıştır.

Yapabilirlik Yaklaşımı Nobel Ödüllü Amartya Sen tarafından 1979’da “Neyin Eşitliği” “Equality of What” çalışmasıyla geliştirilmiştir. Sen, yapabilirlik yaklaşımı ile muhtaçlığı yapabilirliklerden yoksunluk şeklinde tanımlayarak (Sen, 1992: 107) kişilerin muhtaçlığına ilişkin bir değerlendirmede esas alınması gereken bildirimsel temelin sınırlarını belirtmiştir. Çeşitli işlevselliklerin bir bileşenini temsil eden yapabilirlikler (Sen, 1992: 40), bir kişinin eyleme geçebilmesi ve seçim yapabilmesi için gerekli olan temel özgürlükler olup, bunlar toplumsal düzenlemelerin doğasına bağlı olarak şekillenmektedir (Nussbaum, 2011: 20). Bu anlamda yapabilirlik yaklaşımı, toplumsal düzenlemelerin kişilerin özgürlüklerini ne kadar artırdığı ve garanti ettiği sorularına çok boyutlu cevap arar. Ayrıca yapabilirlik yaklaşımında sosyal refaha, kişilerin olmaya ya da yapmaya değer verdiği şeyler üzerinden yaklaşıldığından (Sen, 2014: 19), yoksunlukların azaltılması sürecinde kişisel değer yapısının ne kadar tatmin edilebildiği sorusuna da cevap aranır (Sen, 2004a: 106).

Bu çalışmada kamusal sosyal yardımların, yararlanıcıların “yapabilirliklerini” ne kadar etkilediği sorusuna cevap aranmaktadır.

Çalışmada, on farklı yapabilirlik değişkeni fizyolojik, psikolojik, sosyolojik ve ekonomik boyutta sınıflandırılmıştır.

Nicel yönlü araştırmada, veri toplama aracı olarak “yapabilirlikler listesinden” yararlanılarak orijinal bir soru formu üretilmiştir. Üretilen form, her bir yapabilirlik bileşenine ilişkin durumu bütün olarak ölçmeye imkân tanıyacak düzeyde oluşturulmuştur. Ardından Türkiye’de sağlanan sosyal yardımlar incelenerek, ilk düzey soru formu, sosyal yardımların çeşitliliğine göre revize edilmiştir. Bu revizasyon yapılmadığı takdirde, Türkiye’deki mevcut sosyal yardımların çok boyutlu yapabilirlik listesi içinde etkinliğini doğru olarak tespit etmenin mümkün/doğru olmayacağı düşünülmüştür. Türkiye’de sağlanan sosyal yardımların yapabilirlik listesi bileşenleri ile örtüşme oranı %40 seviyelerindedir. Soru formu araştırma amacına göre düzenlendiğinde, önce pilot çalışmaları yapılmış ve geçerlik güvenirlik testleri tamamlanmıştır. Bu testlerden alınan geri dönüşler neticesinde yeniden revize edilen soru formuna son hali verilmiş ve Bursa ilinde beş ilçede sosyal yardım alan 499 kişiye uygulanmıştır. Elde edilen veriler, frekans dağılımları, varyans ve standart sapma hesapları yapılarak SPSS V.21 programında çözümlenmiş ve değerlendirilmiştir.

Çalışma üç bölümde yapılandırılmıştır. İlk bölüm teorik çerçeveyi kapsamaktadır. Bu bölümde, çalışmanın teorik çerçevesi kamusal sosyal yardım kavram, kapsam ve işlerliği ile yapabilirlik yaklaşımı kavram ve kapsamı konuları incelenmiştir. İkinci bölüm yöntemle ayrılmıştır. Araştırma soruları, araştırma evren ve örnekleme ile soru formu oluşturma, uygulama ve analiz yöntemleri bu bölümde tanıtılmıştır. Üçüncü ve son bölüm ise bulguları içermektedir. Bu

bölümde katılımcılardan elde edilen genel nitelikli veriler (demografik veriler, geçim ve fiziki koşullar, sosyal yardım türleri ve miktarı) değerlendirildikten sonra, araştırmanın esas amacı olan sosyal yardımların etkinliği, dört temel yapılabirlik bileşeni sınıflandırmasında (fizyolojik, psikolojik, sosyolojik ve ekonomik) analiz edilmiştir.

1. Teorik Çerçeve

Bu bölümde kamusal sosyal yardım kavramı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yürütülen sosyal yardım programları ve programların yürütüm şekli, yapılabirlik yaklaşımı ve muhtaçlık, sosyal yardım ve sosyal refah ilişkisi ile Martha Nussbaum'un yapılabirlikler listesi incelenmiştir

1.1.Kamusal Sosyal Yardım Kavramı

Kamusal sosyal yardım, devletin kurumları aracılığıyla muhtaç kişilere verdiği ayni ve nakdi yardımları ifade eder. Yardımlar kaynak tespitine dayalı olarak; kategorik yardım, bağılı yardım, genel yardım veya ülkede uygulanan sosyal sigortanın bir parçası niteliğinde ihtiyaç tespiti ölçüsü esaslı yardımlar olarak verilebilmektedir (Gough, 2008: 234-235).

En genel anlamıyla kamusal sosyal yardımlar; devletin kamusal kaynaklardan belirli bir kategoride yer alan veya muhtaç vatandaşlara herhangi bir katılımları olmaksızın karşılıksız yapılan bir kamu politikası olarak tanımlanabilir (Alesina ve Glaeser, 2004).

Finansmanı genellikle vergilerden sağlanan kamusal sosyal yardımlar, ülkeden ülkeye farklı uygulama örnekleri olmakla birlikte genel olarak maddi geliri belirli bir eşğin altındaki kişilere ve ailelere verilmektedir (Midgley, 2010: 18; Hall ve Midgley, 2004: 238). Verilen yardımın asgari miktarı ise ülkelerin içinde bulundukları ekonomik koşullara bağılı olarak şekillenmektedir (Veit-Wilson, 1999: 72).

Farklılaşan ve değışen uygulamalara rağmen kamusal sosyal yardımlar, genelde piyasa başarısızlıklarına ilişkin olarak hayata geçirilen refah uygulamaları olarak kabul edilir. Dolayısıyla kamusal sosyal yardımlar, bu yardımlardan faydalananların sisteme herhangi bir katkı yapmalarını beklemezsiniz, sosyal yardımlardan faydalananlara yarar sağlayan ve hedef kitlesini muhtaç kişilerin oluşturduğu refah uygulamaları olarak okunabilir (Rawlings, 2004: 2).

Bir sosyal güvenlik yöntemi olarak kamusal sosyal yardımlar; devlet tarafından yürütülen ve finansmanı vergilerle karşılanan, sosyal sigortanın kapsamı bakımından ortaya çıkan boşlukları tamamlayıcı primsiz rejimler olarak tanımlanabilir (Alper, 2016: 53; Alper, 2018: 19-20).

Bir gelir transferi olarak kamusal sosyal yardımlar ise olağanüstü koşulların meydana gelmesi, kişilerin sosyal güvenceye sahip olmaması veya sosyal güvenliğe dâhil oldukları halde sahip oldukları işsizlik ya da emeklilik gelir desteğinin yetersiz olması halinde muhtaç kişilere sağlanan gelir transferlerini ifade eder (Arın, 2013: 236).

O halde genel olarak toparlamak gerekirse *kamusal sosyal yardımlar*; kişileri veya aileleri belirli bir yaşam standardına ulaştırmak için belirli koşullarda devlet tarafından karşılıksız sunulan, finansmanını vergilerden karşılanan ayni ve nakdi yardımlar olarak tanımlanabilir. Türkiye'deki sistem ve muhtaçlık kriterleri dikkate alındığında ise daha teknik bir tanıma ulaşılabilir. Bunan göre kamusal sosyal yardımlar; "gelir testine dayalı olarak kişilerin muhtaçlığını kanıtlaması şartıyla kendisinin veya ailesinin herhangi bir katılımlı olmaksızın finansmanının vergiler ya da devletin bu amaç doğrultusunda ayırdığı kaynaklardan sağlandığı ve bizzatıhi yürütücüsünün de devlet olduğu ayni ya da nakdi yardımlar" olarak tanımlanabilir (Aca, 2018: 15-16).

1.2. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Tarafından Yürütülen Sosyal Yardım Programları ve Programların Yürütüm Şekli

Türkiye’de kamusal sosyal yardımlar alanında en yetkili kuruluş Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığıdır. 3.6.2011 tarih ve 633 sayılı kanun hükmünde kararname ile kurulan bakanlık, kamusal sosyal yardımları daha önce başbakanlık bünyesinde faaliyet gösteren sonra ASPB’ye dâhil edilen Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü aracılığıyla ve 29.05.1986 tarih ve 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Kanun’dan hareketle yürütmektedir. İlgili kararname ile daha önce SGK Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen hizmetlerin de Bakanlık tarafından yerine getirilmesi kararlaştırılmıştır.

3294 sayılı Kanunun 2. Maddesine göre kamusal sosyal yardımlardan yararlanacak kişiler: “Fakrî zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan kanunla kurulu sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olmayan ve bu kuruluşlardan aylık ve gelir almayan vatandaşlar ile geçici olarak küçük bir yardım veya eğitim ve öğretim imkânı sağlanması halinde topluma faydalı hale getirilecek, üretken duruma geçirilebilecek kişiler”dir. Ayrıca Kanunun ikinci maddesine 04.07.2012’de eklenen bir fıkra “....sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olmakla birlikte, Fon kurulunca belirlenecek ölçütlere göre; hane içindeki kişi başına düşen geliri, on altı yaşından büyükler için belirlenen aylık net asgari ücretin 1/3’ünden az olan kişilerden fakir ve muhtaç durumda bulunanlar da bu Kanun kapsamındadır” ifadesi yer almaktadır. Dolayısıyla ASPB kamusal sosyal yardımları muhtaçlık ölçütünü esas alarak gelir testine dayalı yöntemle yürütmektedir. Gelir tespiti yönteminde sosyal yardıma başvuru yapan kişinin yaşadığı hane esas alınarak⁴ hane içinde kişi başına düşen asgari ücretin 1/3’ü kadar ya da daha az gelirleri olmaları koşuluyla haneye sosyal yardım bağlanmaktadır. Bu doğrultuda 2018 yılı Ocak itibarıyla bir kişinin sosyal yardımdan yararlanabilmesinde esas alınan muhtaçlık sınırı 483,64 TL’dir⁵. Evde bakım aylığında ise muhtaçlık sınırı diğer yardımlarda kabul edilen muhtaçlık sınırının iki katıdır (483,64 X 2=967,27 TL’dir)⁶.

Gelir tespiti hesaplaması yapılırken hane içindeki kişilerin harcamaları, taşınır ve taşınmazlarla bunlardan doğan hakları dikkate alınarak hesaplama yapılır.

ASPB bünyesinde yürütülen kamusal sosyal yardımlara başvuruda kural olarak ikametgâha dayalı sistem esas alınmaktadır. Bu anlamda Bakanlık kamusal sosyal yardımları yerelde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) aracılığıyla kişilere ulaştırmaktadır. İlk kez sosyal yardımlara başvuru yapanların hem kendisine hem de hanede yaşayan diğer kişilere ilişkin bilgiler (başvuru sahibinin ve eğer varsa eşin kimlik bilgileri, ailede yaşayan başka fertler varsa onlara ilişkin yaş cinsiyet, eğitim düzeyleri, ailenin aylık geliri ve vb. bilgiler) Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Hizmetleri Sistemine (Bütünleşik Sistem) işlenir. Ayrıca kişilerin muhtaçlığını tespitine ilişkin daha detaylı veri toplayabilmek için Bütünleşik Sistem üzerinden kurumların veri tabanlarından sorgulama yapılmasına dair *sorgu izin belgesi* kişilere imzalatılarak, kişilere ilişkin 28 ayrı farklı alanda sorgulama gerçekleştirilir.

Sosyal yardımlara başvuru yapanların sosyal yardımlardan yararlanıp yararlanmayacağına karar veren organ SYDV’lerin mütevelli heyetleridir.

ASPB tarafından yürütülen kamusal sosyal yardımlar nitelikleri itibarıyla düzenli ve süreli yardımlar şeklinde iki gruba ayrılmaktadır. Merkezi düzenli yardımlar olarak da adlandırılan düzenli yardımlar; ihtiyaç sahibi muhtaç asker ailelerine yönelik yardımlar, muhtaç asker çocuğu yardımı, eşi vefat etmiş kadınlara yönelik yardımlar, şartlı eğitim/sağlık ve gebelik, öksüz ve yetim yardımı, evde bakım yardımı ile 2022 sayılı Kanun kapsamında gerçekleştirilen yardımlardan oluşmaktadır. Süreli yardımlar ise; yakacak, barınma, gıda, engelli ihtiyaç, giyim,

⁴ 2022 kapsamında verilen yaşlılık aylığında hane geliri yerine eşlerin (karı-koca) geliri esas alınmaktadır.

⁵ 29 Aralık 2017 tarih ve 30286 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanan ve Asgari Ücret Tespit Komisyonu kararı uyarınca brüt aylık asgari ücret 2.029,50 TL, net ise 1.603,12 TL’dir. Bu bağlamda bir kişinin sosyal yardım alabilmesinde muhtaçlık sınırı olarak kabul edilen sınır bu tutarın 1/3’nün alınması suretiyle elde edilen 483,64 TL’dir.

⁶ Diğer yardımlardan farklı olarak evde bakım yardımına başvuru sosyal yardımlaşma il müdürlüklerine yapılmaktadır.

özel amaçlı ve diğer aile yardımları gibi yardımlardan oluşmaktadır (ASPB, 2014: 112; ASBP, 2016: 118).

1.3.Yapabilirlik Yaklaşımının Muhtaçlık, Sosyal Yardım ve Sosyal Refah İlişkisi

1979’da Stanford Üniversitesi’nde sunduğu “Neyin Eşitliği” (Equality of What) çalışmasıyla yapabilirlik yaklaşımının temellerini atan Amartya Sen; “muhtaçlığı yapabilirliklerden yoksun olmak “ şeklinde tanımlar. Kişilerin temel yapabilirliklerden yoksun olmaları halinde erken ölüm, yetersiz beslenme ve hayatı tehlikeye sokacak hastalıklara maruz kalma, temel eğitime erişememe gibi bir dizi başarısızlığa uğrayacaklarını belirten Sen, muhtaçlık olgusunun yapabilirliklerle bağlantılı olarak alınması gerektiğine işaret eder (Sen, 19983: 153; Sen, 1992: 109-110). Bu doğrultuda kişilerin yaşadıkları sürece muhtaçlıkla yüzleşmemeleri için en azından ortalama bir ömre sahip olabilmeleri, yaşamları süresinde özgürlük ve sefalet yoksunluğu çekmeden iyi bir yaşam sürdürebilmelerini sağlayacak yapabilirliklerle donatılmış/sahip olmaları gerekir (Sen, 2004a: 27-28).

Yapabilirlik yaklaşımında “yapabilirlik” kavramı işlevsellik kavramından hareketle tanımlanmaktadır. Aristotelyancı bir kökene sahip olan ve “fonksiyonel olma, faydalı olma ve işe yaramak” şeklinde tanımlanabilecek işlevsellik kavramı; kişinin hayatında olmaya ya da yapmaya değer bir dizi bileşeni yansıtır. Değer verilen bileşenler; önlenabilir hastalıklardan sakınabilme, yeterince beslenebilme ve ortalama uzun bir ömre sahip olabilme gibi temel işlevselliklerle insanca saygı görebilme, özbenlik saygısına sahip olabilme, sosyal yaşam formlarının her türlüünde yer alabilme gibi bir dizi karmaşık yapıları içerir (Nussbaum ve Sen, 1993: 10).

İşlevselliklerin çeşitli bileşenlerini yansıtan yapabilirlikler, çeşitli işlevsellik vektörlerinin bir setini temsil etmektedir (Sen, 2004b: 200; Sen, 2014: 18). Bu anlamda yapabilirlikler; kişi için değerli olan bir dizi alternatif işlevsellikler kümesi içinde seçim yapabilmesi ve çeşitli yaşam tarzlarını gerçekleştirebilme özgürlüğüne sahip olabilmelerini ifade eder (Sen, 2004a: 108; Sen, 1982: 10).

Her ne kadar işlevsellik ve yapabilirlikler birbirine yakın kavramlar gibi görünse de, bu iki kavram anlamsal olarak birbirinden farklıdır. İşlevsellik “kişinin bir şeyi başarması” ise, yapabilirlik “kişinin bir şeyi başarma/başarabilme özgürlüğüne sahip olmasını” ifade eder (Sen, 1982: 10). Dolayısıyla yapabilirlik kavramı; “kişinin başarması mümkün olan alternatif işlev bileşimlerini” anlatır. Bu doğrultuda yapabilirlik; alternatif işlevsellik bileşimlerini başarabilmek için gerekli olan temel özgürlüğü ifade eder. Bu özgürlük ise aynı zamanda; kişilerin çeşitli yaşam tarzlarını gerçekleştirebilmelerinin özgürlüğü olarak okunabilir (Sen, 2004a: 10).

Sen’in temel özgürlükler şeklinde yorumladığı ve bir kişinin seçim yapabilmesi ve eyleme geçebilmesi için genelde birbiri ile alakalı fırsatlar olarak tanımladığı yapabilirlikler, sadece kişideki mevcut yapabilirlikleri değil aynı zamanda, sosyal, politik ve ekonomik düzenlemeler tarafından oluşturulan fırsat ve özgürlükleri de temsil eder (Nussbaum, 2011: 20). Bu noktadan hareketle, bir kişinin sahip olduğu yapabilirlikler toplumsal düzenlemelerin doğasına bağlıdır (Sen, 2004a: 388) ve toplumsal düzenlemelerin değerlendirilmesi yapılırken kişilerin özgürlüklerini ne kadar artırdıkları ve garanti ettikleri sorusuna cevap aranarak yapılmalıdır (Sen, 2004a: 15). Sosyal yardımları sosyal güvenliğin tamamlayıcı bir kolu niteliğinde, araçsal özgürlük tipi olarak kabul eden yapabilirlik yaklaşımı (Sen, 2004a: 60), sosyal yardımları yararlanıcıların yapabilirliklerini artırması ve garanti etmesi yönüyle ele alır. Diğer taraftan yapabilirlik yaklaşımı kişilerin sosyal refahlarına ilişkin bir değerlendirmenin de kişilerin olmaya ya da yapmaya değer verdiği bir dizi şeyler üzerinden yapılması gerektiğini belirtir (Sen, 2004b: 63). Bu doğrultuda yapabilirlik yaklaşımı; sosyal refah değerlendirmesinde kişilerin hayatlarındaki yoksunlukların ne kadar ortadan kaldırıldığı, kişilerin olmaya ya da yapmaya değer verdikleri yaşam tarzına ne ölçüde ulaşabildikleri sorularına cevap arar.

Yoksunluklardan arındırılmış bir hayat ise kişilerin başkalarına muhtaç olmadan onurlu bir yaşam sürdürebilmelerinin ifadesidir. Buradan hareketle kişilerin sosyal refahlarına ilişkin bir değerlendirme aynı zamanda onların muhtaçlıklarını ne derece bertaraf edebildiklerine ilişkin bir değerlendirmeyi de mümkün kılmaktadır. Ayrıca yapabilirlik yaklaşımı sosyal refaha ilişkin bir değerlendirmede mal ve hizmetleri kişilerin işlevselliklerine katkısı noktasında ele aldığından (Sen, 2004a: 98) kamusal sosyal yardımlarla yaralanıcıların yapabilirlikleri arasında elverişli bir ilişki oluşur. Bu ilişki aşağıdaki gibi gösterilebilir:

Şekil 1: Kamusal Sosyal Yardım Yapabilirlik İlişkisi

Kaynak: Zeynep Aca, Türkiye’de Kamusal Sosyal Yardımların Yapabilirlik Yaklaşımı Çerçevesinde Etkinliği Analizi: Bursa Örneği, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2018, 403.

Amartya Sen, muhtaçlık ve sosyal refah değerlendirmesinin yapabilirlikler üzerinden yapılması gerektiğini belirtmesine rağmen herhangi bir yapabilirlik listesi sunmamıştır. Ancak Amartya Sen’in yapabilirlik yaklaşımından hareketle Martha Nussbaum, “Evrensel bir yapabilirlikler listesi ”geliştirmiştir.

1. 4. Martha Nussbaum’un Yapabilirlik Listesi

i) Yaşam: Kişinin normal bir yaşam süresine sahip olabilmesi ve kişinin normal yaşam süresini tehlike altına sokacak herhangi bir riskle karşı karşıya gelmemesini ifade eder (Nussbaum, 2006: 58).

ii) Bedensel Sağlık: Kişinin bedensel ve ruhsal açıdan sağlıklı olabilmesi, sağlıklı bir şekilde üreyebilmesi, yeterli beslenebilme ve elverişli konut imkânlarına sahip olabilmesidir (Nussbaum, 2003: 41).

iii) Bedensel Bütünlük: Kişilerin bir yerden başka bir yere özgürce gidebilmesi, cinsel saldırı ve aile içi şiddetle karşı ve şiddet içeren her türlü saldırıya karşı kişinin korunabilmesi, cinsel tatmin imkânına ve üreme bakımından seçim şansına sahip olabilmesidir (Nussbaum, 2000: 78).

iv) Algılama, hayal etme ve düşünme: Kişinin algılarını kullanabilmesi, düşünebilmesi, hayal edebilmesi ve muhakeme edebilmesi, bunu insana yakışır bir şekilde yapabilmesi, hayal gücü ve aklı günlük yaşamda kullanabilmesidir. Bu yetiler ise yeterli bir eğitimle şekillenir ve gelişir. Eğitim; okur-yazarlığı, temel hesap yapabilirliği ve bilimsel eğitimi içerir, ancak bunlarla da sınırlı değildir. Bu yapabilirlik kişinin deneyimlerine dayalı olarak düşünebilmesini, kişinin hayal gücünü kullanabilmesini ve verimli çalışmalardan yararlanabilmesini (şiir, roman ya da kişinin hayatını dana eğlenceli hale getirecek hayale dayalı çalışmalardan zevk alma ve yararlanma), kişinin resmi ve sosyal seçimler yapabilmesini, kısaca kişinin istediği ve dilediği hayatı özgürce yaşayabilmesini ifade eder. Bu yapabilirlik ayrıca kişinin keyifli deneyimleri tecrübe edebilmesi-normal günlük aktivitelerden hoşlanabilmesi ve kendisi için yararlı olmayan acıdan sakınabilmesini de içerir (Nussbaum, 2011: 7).

v) Duygular: Kişinin kendisi dışındaki insanlara, olaylara ilgi duyabilmesi; kişinin kendisini sevenlere karşı sevgi hissedebilmesi, onların yokluğunda kederlenebilmesidir. Bu anlamda bu yapabilirlik genel olarak; kişinin sevebilmesi (güzel ilişkiler kurabilmesi) üzülebilmemesi, özlem, değerbilirlik ve haklı öfkeyi (kişinin korkudan ve öfke engellemelerinden mustarip olmaması) deneyimleyebilme şansına sahip olabilmesidir. Ayrıca kişinin duygusal gelişimi-sağlığı için korku ve stresten uzak olması gerekir (Nussbaum, 2000: 79).

vi) Muhakeme-Pratik Akıl: Kişinin hayatına yön verecek şekilde düşünüp karara varabilmesi, iyi kavramını kendi içinde şekillendirebilmesi ve kendisini ilgilendiren konularda karar verici olabilmesidir (Nussbaum, 2011: 10).

vii) Mensubiyet-Yakın İlişki

Arkadaşlık: Kişinin diğer kişilerle birlikte ve onlara yakın yaşayabilmesi, diğer insanlar için kaygılanabilmesi, diğer insanları fark edebilmesi, sosyal bütünleşme formlarının çeşitli türlerinde yer alabilmesi ve diğerlerinin durumlarını hayal edebilmesidir. Bu yapabilirlik, sosyal bütünleşmenin çeşitli formlarını yansıtır. Bu yapabilirliğin güvence altına alınmasının anlamı; mensubiyet-yakın ilişki oluşumlarının hayata geçirilmesini ve çeşitli toplumsal ilişki biçimlerini kuran ve destekleyen kurumları ve ayrıca toplantı yapma özgürlüğünü ve politik demeç özgürlüğünü güvence altına almak demektir (Nussbaum, 2006: 59).

Saygı: Kişilerin onurlu bir varlık olarak kendilerine karşı öz saygıya sahip olabilmeleri ve diğer kişiler tarafından onurlu muamele görebilmeleridir. Ayrıca bu yapabilirlik kişinin ayrımcılığın her türlüşünden korunabilmesini ifade eder (Nussbaum, 2003: 42).

viii) Diğer Canlı varlıklarla ve Doğayla İlişki: Bitkilerle, hayvanlarla ve doğayla yakın ilişki kurabilmek ve onlara karşı ilgili olabilmektir (Nussbaum, 2000: 80).

ix) Oyun: Kişinin gülebilmesi, eğlenebilmesi ve eğlendirici aktivitelerde yer alabilmesini ifade eder (Nussbaum, 2006: 59).

x) Kişinin Çevresi Üzerindeki Kontrolü

Politik: Kişinin aktif bir şekilde ve özellikle kişinin yaşamını etkileyen politik kararlara katılabilmesi, politik katılım hakkına sahip olabilmesi, demeç verme ve dernek kurma özgürlüğünün korunmasıdır (Nussbaum, 2000: 80).

Maddi: Kişinin mülk edinebilmesi (hem taşınır hem de taşınmazı içerir), diğerleriyle eşit haklar çerçevesinde mülkiyet ve iş arayabilme hakkına sahip olabilmesi, kanuni izin olmaksızın yakalanmama ve aranmama özgürlüğüne sahip olabilmesidir. İş hayatında ise insana yaraşır ve kararlar alabileceği şekilde çalışabilmesi ve iş yerindeki kişilerle karşılıklı saygıya dayalı anlamlı ilişkiler kurabilmesini içerir (Nussbaum, 2000: 80; Nussbaum, 2003: 42).

2. Yöntem

Çalışma nicel araştırma yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Veriler tarama modeli çerçevesinde geliştirilen orijinal anket yardımıyla toplanmıştır. Toplanan veriler SPSS V.21 programında, frekans dağılımları, varyans ve standart sapmaları hesaplanarak çözümlenmiş ve değerlendirilmiştir. Frekans dağılımında etkinsizlik yüzdesi “kesinlikle katılmıyorum” ve “katılmıyorum” toplamı, etkinlik yüzdesi ise “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” toplamından hesaplanmıştır. Kararsızlar her iki taraf için de ihmal edilmiştir. Bu nedenle çözümleme tablolarında ‘etkinsizlik’ ve ‘etkinlik’ yüzdelerinin kümülatif toplamı 100’den küçüktür.

2.1. Araştırma Soruları

Sosyal yardımlar; genel olarak kişilerin zor bir durumda olmaları ve hayatlarını olumsuz etkileyen maddi koşullar nedeniyle yoksunlukla yüzleşmeleri halinde devreye sokulan bir araçtır. Sosyal yardımların etki düzeylerinin saptanması ve kişiler üzerinde meydana getirdiği görünür değişiklikler uygulanan politikaların başarısı ile ilişkilidir. Bu doğrultuda araştırmada kamusal sosyal yardımların, yararlanıcıların temel yapabilirliklerine etkisi ve sosyal yardımların hayatlarında kalıcı bir refah artışı oluşturup oluşturmadığı sorularına cevap aranmaktadır. Kamusal sosyal yardım kapsamını Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı yardımları, yapabilirlik yaklaşımının kapsamını ise Sen teorisinin Nussbaum sınıflandırması temelinde oluşturulmuş fizyolojik, psikolojik, sosyolojik ve ekonomik boyutlar oluşturmaktadır.

Bu kapsamda araştırmanın temel sorusu:

“Kamusal sosyal yardımlar yapabilirlik yaklaşımı çerçevesinde ne düzeyde etkindir?” olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda alt sorular şu şekilde düzenlenmiştir:

- (i). Kamusal sosyal yardımlar, fizyolojik boyut altında sınıflandırılmış yapabilirlik değişkenlerini hangi oranda etkilemektedir?
- (ii). Kamusal sosyal yardımlar, psikolojik boyut altında sınıflandırılmış yapabilirlik değişkenlerini hangi oranda etkilemektedir?
- (iii). Kamusal sosyal yardımlar, sosyolojik boyut altında sınıflandırılmış yapabilirlik değişkenlerini hangi oranda etkilemektedir?
- (iv). Kamusal sosyal yardımlar, ekonomik boyut altında sınıflandırılmış yapabilirlik değişkenlerini hangi oranda etkilemektedir?

2.2. Soru Formunun Oluşturulması

Araştırma kapsamında orijinal olarak hazırlanan soru formu, Martha Nussbaum’un yapabilirlik listesinden hareketle şekillendirilmiştir. Nussbaum listeyi gelişmemiş bir ülkeyi (Hindistan) esas alınarak oluşturulmuş ve insan onuruna yakışır bir yaşam için kişilerin sahip olmaları gereken bütün yapabilirlikleri listeye dâhil etmiştir. Bu anlamda liste bütün ülkelere uyarlanabilecek esnekliktedir. Dolayısıyla yapabilirlik listesinin Türk kamusal sosyal yardım sistemine uyarlanmasıyla yararlanıcıların yapabilirliklerine ilişkin yetersizlikleri Türkiye’nin özgül koşullarından hareketle değerlendirebilme, yararlanıcıların yapabilirlikleri gerçekleştirebilme bakımından Türk kamusal sosyal yardım sisteminin eksikliklerini ortaya koyabilme ve ülkemize özgü yapabilirlik göstergeleri geliştirebilme mümkün olmuştur.

Martha Nussbaum’un yapabilirlik listesi genel bir sınıflandırmaya tabi tutulduğunda, yapabilirlik listesinin *fizyolojik, psikolojik, sosyolojik ve ekonomik* olmak üzere dört temel boyutta sınıflandırmanın mümkün olduğu görülmektedir. *Fizyolojik üst sınıflandırmada*; yaşam, bedensel sağlık, bedensel bütünlük yapabilirliklerinin, *psikolojik sınıflandırmada*; algılama-hayal etme ve düşünme, muhakeme-pratik akıl, duygular ve oyun, *sosyolojik üst sınıflandırmada*; mensubiyet-yakın ilişki, diğer canlı vakalıklar ve doğa ile ilişki, kişinin çevresi üzerindeki kontrolü (politik) ve *ekonomik üst sınıflandırmada*; kişinin çevresi üzerindeki kontrolü (maddi) yer alabilir.

Çalışma Türkiye’de yürütülen kamusal sosyal yardımların, yararlanıcıların üzerindeki çok boyutlu etkilerini yapabilirlik yaklaşımı bileşenleri çerçevesinde onların bakış açısıyla tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda *fizyolojik, psikolojik, sosyolojik ve ekonomik* sınıflandırmaya ilişkin *yapabilirlik ve temel yapabilirlik* göstergelerini içeren sorular çerçevesinde ve anket yöntemi kullanılarak bu amaca ulaşılmıştır. Ankette 1-kesinlikle katılmıyorum, 2-katılmıyorum, 3-kararsızım, 4-katılıyorum ve 5-kesinlikle katılıyorum şeklinde beşli likert kullanılmış, oluşturulan ölçek sorularının güvenirlik düzeylerini ölçmek amacıyla Cronbach Alfa katsayına/değerine bakılmış ve soruların oluşturulmasında ise üç aşamalı bir yöntem takip edilmiştir.

- i). İlk aşamada yukarıda uygulanan yöntemle her bir üst sınıflandırmaya giren temel yapabilirliklere ilişkin sorular oluşturulmuştur.
- ii). İkinci aşamada ise kendi içinde dördü bir aşama takip edilerek soru üretimi gerçekleştirilmiştir.
- iii). ASPB’nin verdiği sosyal yardımlardan hareketle “Türkiye’de sosyal yardım nedir?” diye bakılıp, sosyal yardımların göstergeleri çıkartılmıştır (EK Tablo 1).

iib). Bu aşamada yapabilirlik listesinde yer alan yapabilirlik göstergeleri çıkartılarak “yapabilirlik yaklaşımının Türkiye’de yapılan kamusal sosyal yardımlar açısından ne anlama geldiği” tespit edilmiştir (EK Tablo 2).

iic). Bu aşamada ise sosyal yardımlarla yapabilirlik listesinin çakışma analizi yapılmıştır. Mevcut sosyal yardımların, yapabilirlik göstergeleriyle %40 oranında uyumlu olduğu saptanmış ve bu alt göstergelere karşılık gelen sorular hazırlanmıştır. Sorular, sosyal yardımlarda karşılık bulan her bir göstergenin geneli kapsayıcı (sosyal yardım alan her bireyi) nitelikte bir soru formuna dönüştürülmesiyle elde edilmiştir. Ancak “*sağlıklı şekilde üreyebilme ve okuryazar olabilme*” yapabilirliklerine ilişkin genele yönelik soru oluşturulmadığından kapsam dışı bırakılmıştır.

iid). Bu aşamada sorular oluşturulurken sosyolojik ve ekonomik göstergelere ilişkin soruların yazımında bir istisnaya gidilmiş, çakıştırma analizi kapsamında bağımsız, ancak yapabilirlik listesinden hareketle ankete sorular yazılmıştır. Bu her bir boyutta yeterli sayıya ulaşma ihtiyacından kaynaklanmıştır. Aksi takdirde örneğin ekonomik göstergelere ilişkin sadece iki soru üretilmek mümkün olabilecekti. Ayrıca anket soruları oluşturulurken sosyolojik göstergenin “sosyal katılım ve bütünleşme” ve “öz saygı, onurlu muamele ve sosyal dışlanma” şeklinde iki alt göstergelere ayrıştırılarak soru yazılması uygun görülmüştür. Bu doğrultuda “sosyal katılım ve bütünleşme” göstergesinin ‘katılım’ ve ‘bütünleşme’ ve “öz saygı, onurlu muamele ve sosyal dışlanma” göstergesinin ‘öz saygı, onurlu muamele’ ve ‘sosyal dışlanma’ şeklindeki kapsayıcılıkları göz önünde bulundurulduğunda çakışma analizinden bağımsız soru yazma ihtiyacı anlaşılır bir durumdur.

iii) Son aşamada ise demografik ve genel amaçlı sorular oluşturulmuştur. Genel amaçlı soruların oluşturulmasında sosyal yardım alanların hayat koşulları hakkında detaylı bilgi edinilmesi amaçlanmış ve sorular bu doğrultuda hazırlanmıştır.

Üç aşamalı soru formu geliştirme yöntemi sonucunda genel amaçlı soruların dışında, fizyolojik boyutta 8 ve psikolojik boyuta 8, sosyolojik boyuta 19 ve ekonomik boyuta 6 soru olmak üzere toplam 41 soru yazılmıştır. Soru sayısı geçerlik güvenirlik testi için yapılan pilot çalışma sonrasında 34’e düşmüştür).

2.3. Araştırma Evreninin Tespiti ve Örneklem Hesaplaması

Araştırmanın evrenini 01.01.2016 -31.12.2016 tarihleri arasında Bursa’da Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığından yardım alan yararlanıcılar oluşturmaktadır. Bursa’da 2016 yılında Bakanlığın verdiği sosyal yardımlardan 274.210 kişi yararlanmıştır. Yardım alanların yaklaşık % 71’nin beş ilçede; Osmangazi, Karacabey, Nilüfer, Yıldırım ve İnegöl’de yoğunlaştığı (toplamda 197.218 kişi) saptandığından araştırma örneklemini olarak bu beş ilçe esas alınmıştır.

Araştırmada TÜİK’in kullandığı hesaplama yöntemi tercih edilerek (tahmindeki tolerans büyüklüğü 0,05, istenilen durumun evrende görülme oranı 0,5, Alfa yanılma düzeyi 0,05 ve $t=1,96$) örneklem büyüklüğü 384 olarak hesaplanmıştır. Ancak araştırma kapsamındaki katılımcılarla yapılacak anketin geri dönüş oranının % 20 zayıyata uğrayacağı varsayılarak örneklem yeniden hesaplanmıştır. Bu rakam ‘479’ çıkmasına rağmen araştırmanın güvenirliğini artırmak için toplam katılımcı sayısına +20 kişi eklenerek “499 kişi” olarak kabul edilmiştir.

Toplam örneklem sayısı ilgili ilçelerdeki yararlanıcı sayılarının ilçe nüfusuna oranlanması ile tabakalanmış ve buna göre hesaplanarak dağıtılmıştır. Örneklem ilçe dağılımı aşağıdaki tablo ve grafikte gösterildiği gibidir.

Tablo 1. İlçelere Göre Tabakalı Örneklem Dağılımı

No	İlçe	Nüfus	Yararlanıcı	Oranı	Örneklem
1	İnegöl	255.032	17.264	8,03%	44
2	Karacabey	81.629	24.425	19,96%	62
3	Nilüfer	415.518	27.662	5,68%	70
4	Osmangazi	841.756	71.493	7,60%	181
5	Yıldırım	649.731	56.374	11,49%	142
	Toplam	2.243.666	197.305	8,93%	499

Kaynak: Nüfus ve yararlanıcı sayıları Bursa Valiliğinden talep üzerine alınmıştır (2017)

2.4. Pilot Çalışma ve Geçerlik Güvenirlik Testleri

Soru formuna son şekli verilmeden önce araştırma örneklemini içinde yer alan ilçelerden Yıldırım’da 50 katılımcı ile bir pilot çalışma gerçekleştirilerek, sorularının çalışıp çalışmadığı test edilmiştir.

Pilot çalışma sonucunda psikolojik boyut Cronbach’s Alfa=,786; ekonomik boyut Cronbach’s Alfa=,792; Sosyolojik boyut Cronbach Alfa = ,738 ve fizyolojik boyut Cronbach Alfa = ,656 olarak hesaplanmıştır.

Psikolojik ve ekonomik boyuta ilişkin soruların geçerlik güvenirliği yeterli görülmüş ancak sosyolojik ve fizyolojik boyut sorularına ilişkin revizasyona gidilmiştir.

Sosyolojik boyut soruları “sosyal katılım ve bütünleşme” ve “öz saygı, onurlu muamele ve sosyal dışlanma” şeklinde kendi içinde iki alt boyut içermekteydi. Sosyolojik boyutun bu şekli ile Cronbach Alfa = ,738 gibi kabul edilebilecek bir değere sahip olduğu görülmüne rağmen her bir boyutun güvenirliği test edilmek istendiğinde “öz saygı, onurlu muamele ve sosyal dışlanma” alt boyutunun Cronbach Alfa = ,532 değerinin oldukça düşük olduğu saptanmış ve bu alt boyut (6 soru) tamamen kapsam dışı bırakılmıştır. Ayrıca “sosyal katılım ve bütünleşme” boyutunda da iki sorunun (2 ve 5. sorular) boyutun güvenirliği bozduğu, sorular kapsam dışı bırakıldığında sosyolojik boyutun Cronbach Alfa=, 789 seviyesine yükseldiği görülmüştür. Bu nedenle ilgili sorular da kapsam dışı bırakılmıştır. Ancak bu boyutta “mensubiyet yakın ilişki-arkadaşlık” yapabilirliğine ilişkin yeni bir soru yazılmıştır.

Fizyolojik boyutun güvenirliğini bozan “fizyolojik dört sorusu”; “aldığım sosyal yardımlar sayesinde evimi yeterince ısıtabiliyorum” sorusu boyuttan çıkarıldığında Cronbach Alfa = ,689’a yükselmektedir. Sorunun ana ankette bağımsız ölçek sorusu olarak değerlendirilmesi kararlaştırılmış, ancak ana ankette boyutun güvenirliğini bozmadığı saptandığından yeniden fizyolojik boyuta dâhil edilmiştir. Bu boyutta ayrıca “fizyolojik 7 sorusu”; “aldığım sosyal yardımlar sayesinde sağlıklı bir evde yaşayabiliyorum” sorusunun katılımcılar tarafından yeterince anlaşılmadığı saptanmıştır (boyuttan çıkarıldığında boyutun Cronbach Alfa = ,681). Ana ankette soruya “rutubetsiz, camı çerçevesi sağlam ve vb.” şeklinde açıklama cümlesi eklenmiş ve soru bu haliyle çalışmıştır. Bu boyutta yer alan 8. soru “bedensel bütünlük yapabilirliğine” ilişkin olup boyutun güvenirliği düşürmektedir. Soru boyuttan çıkarıldığında fizyolojik boyutta Cronbach Alfa = ,790’a yükselmektedir. Belirtelim ki, ana ankette bu soru yerine diğer sorularla bağlantılı olacak şekilde “bedensel sağlığa” ilişkin bir soru eklenmiştir.

Tüm bu düzenlemeler ardından dört boyuta ilişkin araştırma soru sayısı; fizyolojik boyutta 8, psikolojik boyutta 8, sosyolojik boyutta 12 ve ekonomik boyutta 6 olmak üzere toplam 34 olmuştur.

2.5. Verilerin Toplanması

Alan araştırması Bursa Valiliğinden alınan izinle beş ilçenin (Yıldırım, Osmangazi, Nilüfer, İnegöl ve Karacabey) Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarını mesai saatlerinde ziyaret eden yararlanıcılarla gerçekleştirilmiştir.

Alan araştırması 04 Aralık 2017-2 Şubat 2018 tarihleri arasında tamamlanmıştır. Araştırmaya pilot çalışmanın da yürütüldüğü Yıldırım ilçesinden başlanmıştır. Yıldırım ilçesinde ortalama 3 hafta geçirilmiş ve buradaki çalışma hedef sayıya ulaşıncaya (142 kişi) 21 Aralık 2017'de tamamlanmıştır.

Alan araştırmasının yürütüldüğü ikinci ilçe en çok örneklemin yer aldığı Osmangazi ilçesidir. 22 Aralık 2017-17 Ocak 2018 tarihleri arasında; ortalama 3,5 hafta içinde buradaki çalışma tamamlanmıştır (181 kişi).

Alan araştırmasının uygulandığı üçüncü ilçe İnegöl olup, İnegöl'de ulaşılması gereken olan 44 kişiye toplamda iki gün; 18-19 Ocak 2018 tarihlerinde gidilerek ulaşılmıştır.

Alan araştırmasında dördüncü ilçe Karacabey ilçesidir. 22 Ocak 2018-24 Ocak 2018 tarihleri arasında tamamlanan (62 kişi) Karacabey İlçesi'nde toplam üç gün geçirilmiştir.

Alan araştırmasında son ilçe ise Nilüfer ilçesidir. 25 Ocak 2018-02 Şubat 2018 tarihleri arasında toplam 7 iş günü gidilerek (70 kişi) alan araştırması tamamlanmıştır.

Araştırması için sahada geçirilen toplam süre ortalama 2 aydır (8 hafta).

SYDV'lerde anket uygulanacak katılımcılar rastgele örneklem yöntemi ile seçilmiştir. Anketler, SYDV'lerde vakıf gişelerinden mümkün olduğunca uzak köşelere masa konularak özel bir alan oluşturularak uygulanmıştır. Anketler uygulanmadan önce ankete katılan her bir katılımcı anketle ne amaçlandığı konusunda bilgilendirilmiş ve kendilerine yöneltilen sorulara samimi cevap vermelerinin araştırmanın güvenilirliği konusundaki öneminden bahsedilmiştir. Ayrıca anket uygulanmasını kabul eden katılımcılara hiçbir şekilde isim sorulmayacağı yönündeki bilgi de aktarılmıştır. Her bir anket için harcanan süre ise ortalama 25-30 dakikadır ve araştırma sonunda 499 anket analize dâhil edilmiştir.

3.Bulgular

Geçerlik güvenirlik testi sonrası revize edilen ve 34 soruya indirilen soru formu, araştırma alanına uygulandığında yeniden Cronbach's Alfa değerleri hesaplanmıştır. Buna göre araştırma soru formunun farklı boyutlarına ilişkin güvenirlik katsayıları sırasıyla aşağıdaki tabloda verildiği gibidir:

Tablo 2: Araştırma Soru Formunun Güvenirlik Analizi

	Ölçek-Boyutlar	Geçerli Anket Sayısı	Cronbach Alfa
1	Fizyolojik Boyut	499	,901
2	Ekonomik Boyut	499	,849
3	Sosyolojik Boyut	499	,834
4	Psikolojik Boyut	499	,832

Araştırma bulguları iki alt başlıkta aktarılmıştır. İlk alt başlık katılımcılara ilişkin genel bulguları ikinci alt başlık ise araştırmanın odaklandığı yapabilirlik yaklaşımı sınıflandırmasından elde edilen bulguları içermektedir.

3.1. Katılımcılara İlişkin Genel Bulgular

Araştırmaya katılan 499 katılımcıya ait demografik bilgiler, evin geçim ve fiziki koşullarına ilişkin bilgiler, aldıkları sosyal yardımların türleri ve katılımcıların aldığı yardım miktarları bu başlık altında değerlendirilmiştir.

3.1.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Araştırmaya katılan katılımcıların % 70,01’ni kadınlar, % 29,9’unu ise erkekler oluşturmaktadır. Tesadüfî örnekleme yöntemi kullanılan çalışmada kadınların yoğunlukta olmasının sebebi SYDV’lere başvuru yapanların ve vakıfla sürekli ilişki halinde olanların çoğunluğunu yardıma muhtaç kadınların oluşturmasıdır. Bilindiği üzere halk arasındaki kullanımı ile dul maaşı, çocuk parası gibi bazı yardımların kadınlara yönelik olması sosyal yardımlaşma vakıflarına yoğunluklu olarak kadınların gelmesinin bir sebebidir. Ayrıca “sosyal yardımlara kadınların başvuru yapması halinde yardımların daha kolay çıkacağı yönündeki algının” sosyal yardım alanlar arasındaki yaygınlığı vakıflardaki kadın yoğunluğunun bir diğer sebebidir.

Tablo 3. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Cinsiyet	N	%
Kadın	350	70,01
Erkek	149	29,9
Yaş	N	%
18-24 Yaş Arası	33	6,6
25-34 Yaş Arası	129	25,9
35-44 Yaş Arası	167	33,5
45-54 Yaş Arası	87	17,4
55-64 Yaş Arası	52	10,4
65 Yaş ve Üzeri	31	6,2
Medeni Durum	N	%
Evli	346	69,3
İmam Nikâhlı	10	2
Bekâr	30	6
Boşanmış	75	15
Dul	38	7,6
Eğitim Durumu	N	%
Okur Yazar Değil	101	20,2
Okuma Yazma Biliyor	8	1,6
Okul Terk	51	10,2
İlkokul	223	44,7
Ortaokul	76	15,2
Lise	30	6
Meslek Yüksek	2	0,4
Lisans+	8	1,6

Katılımcıların % 33,5’nin 35-44 yaş aralığında, % 25,9’nun 25-34 yaş aralığında ve % 17,4’unun ise 45-54 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaş dağılımlarının yoğunlaştığı aralıklar incelendiğinde (toplamda % 78,6), katılımcıların çoğunluğunu çalışma çağındaki kişiler oluşturmaktadır. Diğer taraftan katılımcıların % 6,6’sı 18-24 yaş aralığında ve % 10,4’ü 55-64 yaş aralığında yer alırken % 6,2’si ise 65 yaş ve üzeridir.

Katılımcıların % 69,3'ü evli, % 15'i boşanmış, % 7,6'sı dul, % 6'sı bekâr ve % 2'si imam nikâhlıdır.

Katılımcıların % 20,2'si okur-yazar değildir. % 1,6'sı bir okula gitmediğini ancak okuma yazma bildiğini ifade etmiştir. % 10,2'si okul terk, % 44,7'si ilkokul, % 15,2'si ortaokul, % 6'sı lise, % 0,4'nü yüksek okul ve % 1,6'sı ise üniversite ve üstü eğitime sahiptir. İlkokul mezunu katılımcıların yoğunlukta olduğu araştırmada ilkokul ve altı eğitime sahip olanlar toplamda % 76,7'dir.

3.1.2. Geçim ve Fiziki Koşullar

Araştırma sonuçları göstermektedir ki hanelerin çoğunluğunun geçimini babalar sağlamaktadır (%39,5). Ardından anneler (%17), çocuklar (%9) ve diğer aile bireyleri (kayınpeder, kaynana-kaynata gibi) gelmektedir (%1,6). Hanelerin %34,1'inde geçimi sağlayan kimse yoktur. Bununla birlikte yalnız yaşadığını ve yardım almasına rağmen geçinmek için zaman zaman bir işte çalıştığını ifade edenlerin oranı %3,4 seviyesindedir.

Tablo 4: Evin Geçimini Sağlayan Kişiler ve Geçimi Sağlama Şekli

Evin Geçimini Kim Sağlıyor	N	Sum	%
Anne	499	86	17
Baba	499	197	39,5
Çocuk	499	47	9,4
Aile	499	8	1,6
Yalnız Yaşayan	499	17	3,4
Kimse	499	170	34,1
Geçimi Sağlama Şekli	N	Sum	%
İnşaat	499	26	5,2
Hurda-Çöp-Kâğıt Toplama	499	41	8,2
Konfeksiyon-Tekstil	499	13	2,6
Fabrika-Sanayi	499	30	6
Eve İş Alma	499	24	4,8
Emekli Maaşı	499	26	5,2
Temizlik	499	39	7,8
Pazar-Tezgâh Açma	499	39	7,8
Tarla-Bağ-Bahçe	499	4	0,8
Serbest	499	42	8,4
Diğer	499	97	19,4

*Bir katılımcı birden fazla cevap verdiği için verilen cevapların toplamıdır. (Nihai olarak hanede birden fazla çalışan olduğundan birden fazla geçim kaynağı olabilmektedir).

Ailelerin geçimlerini sağlayanların veya katkıda bulunanların yaptıkları işler 8 ayrı kategoride sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmaya girmeyenler diğer seçeneğini oluşturmaktadır. Bu doğrultuda tablo 4 incelendiğinde inşaat sektöründe çalışanlar % 5,2, hurda-çöp veya kâğıt toplayanlar % 8,2, konfeksiyon-tekstilde çalışanlar % 2,6, fabrika-sanayide istihdam edilenler % 6, eve iş alanlar % 4,8, emekli maaşı alanlar % 5,2, evlere temizliğe gidenler ya da çalıştıkları işyerinin temizliğini üstlenenler % 7,8, pazarda ya da muhtelif yerlerde tezgah açanlar % 7,8, tarla-bağ-bahçe çalışanlar 0,8 ve serbest çalışanlar % 8,4'iken diğer 19,4'tür.

Araştırma kapsamında katılımcıların oturdukları konuta ilişkin fiziki koşullar da araştırılmıştır. Bu doğrultuda katılımcıların % 41'3'ünün yaşadığı konutun yeterince büyük olmadığını, % 9,8'si ise ev yeterince büyük olmasına rağmen kullanabildikleri alanın sınırlı olduğunu ifade

etmiştir. Belirtelim ki; evde bazı odaların rutubetten dolayı (katılımcıların % 55,9'u evinde rutubet ve rutubetten kaynaklı duvar ve benzeri yerlerde küflenme sorunu yaşadıklarını ifade etmiştir) kullanılamaması, evde eşya yokluğu, kış ayının gelmesiyle birlikte tek odada ısınmanın sağlanabilmesi büyük evlerdeki bütün alanların kullanılamamasının sebeplerinden bazılarıdır. Sıklıkla yaşanan diğer iki sorun ise altyapı-kanalizasyon problemi ve zemin ve pencerelerde çürümedir. % 31,1 katılımcı alt yapı- kanalizasyon problemi, % 33,1 katılımcı ise zemin ve pencerelerde çürüme sorunu yaşadığını ifade etmiştir.

3.1.3. Sosyal Yardım Türleri

Katılımcıların aldıkları sosyal yardımlar incelendiğinde ilk üç sırada; nakit, kömür ve gıda yardımlarının olduğu görülmektedir. Bir diğer yardım ağırlığı eğitim alanındadır. Şartlı eğitim ve eğitim materyali yardımları belirgin bir yer tutmaktadır.

Tablo 5. Alınan Sosyal Yardımlar

Hangi Sosyal Yardımları Alıyorsunuz	Frekans*	Yüzde
Nakit	352	70,5
Gıda	295	59,1
Kömür	223	44,7
Şartlı Eğitim	182	36,5
Engelli Maaşı (2022)	96	19,2
Eğitim Materyali	79	15,8
Şartlı Sağlık	44	8,8
Evde Bakım	41	8,2
Engelli Yakını (2022)	28	5,6
Dul Maaşı (EVEK**)	25	5
Yaşlı Maaşı (2022)	24	4,8
Asker Aylığı	11	2,2
Barınma	5	1
Engelli İhtiyaç Yardımı	3	0,6
Özel Amaçlı Yardımlar	2	0,4
ÖYP***	1	0,2
Öğrenci-Taşıma-İaşe	0	0
Engelli Öğrencilerin Okula Taşınması	0	0
AÇP****	0	0

* Bir katılımcı birden fazla yardım alabildiğinden alınan yardımların toplamıdır.

** Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Düzenli Nakit Yardım Program

*** Öksüz Yetim Yardım Program

****Asker Çocuğu Yardım Programı

Araştırma kapsamında elde edilen veriler engelli maaşının yaşlı maaşından (2022) daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte şartlı sağlık, evde bakım yardımı, engelli yakını (2022 kapsamında), dul maaşı yardımları da ortalama % 5-9 aralığında ağırlığa sahiptir.

Araştırmaya katılanların % 2,2'si asker aylığı ile geçindiğini ifade etmiştir (AÇP dışında). Bunun yanında barınma ve engelli ihtiyaç yardımı ile diğer özel amaçlı yardım alanların oranı % 1 ve altındadır. Araştırma kapsamında hiç kimsenin engelli ulaşımı ve asker çocuğu yardım programından faydalanmadığı görülmektedir. Çalışmada katılımcılar rastgele örneklem yöntemiyle seçilmiştir. Oransal olarak diğer yardımlara nazaran daha az verilen yardımları alan kişilere ulaşılamamış olması anlaşılır bir durumdur. Ayrıca öğrencilerin taşınması ve iaşesi yardımı da 0 değere sahiptir. Bu durumun da, araştırma yaptığımız ilçelerin ulaşım açısından koşullarının iyi olmasının bir sonucu olduğu düşünülmektedir.

3.1.4. Sosyal Yardım Miktarı

Katılımcılara ilişkin 499 anket incelendiğinde, alınan sosyal yardım miktarının '35-250' TL arasında yoğunlaştığı gözlemlenmiştir. Tablo 6'dan da anlaşıldığı gibi yapılan yardımların yaklaşık olarak % 90 kadarı '35-1000' TL arasında değişmektedir.

Tablo 6: Katılımcıların aldığı yardım miktarı (TL)

Sosyal Yardım Seviyeleri (TL)	Frekans	Yüzde
35-250	270	54.11
251-500	108	21.64
501-750	43	8.62
751-1000	24	4.81
1001-1250	19	3.81
1251-1500	9	1.8
1500 üstü	26	5.21
Toplam	499	100

Sosyal yardım miktarlarının frekans dağılımı dikkate alınarak yapılan hesaplamada ortalama yardım miktarının 394 TL olduğu görülmektedir. Buna karşın yardım alanların %90'nın 35-1000 TL arasında olduğu düşünüldüğünde bu alana ilişkin yardım ortalamasının 271 TL olduğu hesaplanmıştır. Bir ayda 1000 TL ve üzeri yardım alanlar ise yaklaşık % 10'dur.

Araştırma kapsamında, katılımcılara toplam hane geliri de sorulmuştur. Araştırmaya katılan hanelerin minimum geliri 52 TL, maksimum geliri 3227 TL olarak tespit edilmiştir. Buna göre ortalama hane halkı geliri 1054 TL'dir. Bu gelirin 394 TL'si sosyal yardımlardan (%90'nın 271 TL'si), 44 TL'si aile, eş dost yardımlardan ve 14 TL'si de diğer kurumlardan alınan yardımlardan oluştuğu tespit edilmiştir. Kalan miktar ise çeşitli ekonomik faaliyetlerden gelmektedir.

Araştırmaya katılanların %71,1'i (355 kişi) oturdukları konut için kira ödemektedir. 150 TL ile 1000 TL arasında ödenen kira ortalaması 395 TL'dir. Kira ödeyen katılımcılardan % 51,4'ü (180 kişi) herhangi birikmiş bir kira borçlarının olmadığını belirtirken, % 48,6'sı (174 katılımcı) 1 ay veya üzeri birikmiş kira borcunun olduğunu ifade etmiştir. Kira ödeyen 354 katılımcının % 18'i 2 ay, % 12,9 1 ay, % 7,9'u ise 3 ay, % 48'i 4 ay ve % 5'i ise 5 ay ve üzeri kira borcu olduğunu belirtmiştir.

3.2. Kamusal Sosyal Yardımların Yapılabilirlik Yaklaşımı Çerçevesinde Etkinliği Analizi

Bu başlık altında kamusal sosyal yardımların etkinliği yapılabilirlik yaklaşımı bileşenleri sınıflandırmasında; fizyolojik, psikolojik, sosyolojik ve ekonomik analiz edilmiştir. Her bir bileşen için hazırlanan alt sorular yardımıyla etkinlik ve etkinsizlik yüzdeleri oluşturulmuştur.

3.2.1. Fizyolojik Boyutun Etkinliği Analizi

Tablo 7: Fizyolojik Yapılabilirlik Soruları

YAPABİLİRLİK	FİZYOLOJİK YAPABİLİRLİKLER
F1 Yaşam	Aldığım sosyal yardımlar uzun ve sağlıklı bir yaşama sahip olabilmem de etkilidir
F2 Bedensel Sağlık	Aldığım sosyal yardımlar sağlığımı korumamda etkilidir
F3 Bedensel Sağlık	Aldığım sosyal yardımlar sayesinde yeterince beslenebiliyorum (Haftada en az 2 kez taze et, balık ve tavuk tüketebiliyorum)
F4 Bedensel Sağlık	Aldığım sosyal yardımlar sayesinde sağlığımızı koruyabilecek kadar evimizi ısıtabiliyorum
F5 Bedensel Sağlık	Aldığım sosyal yardımlar sayesinde evimin bakım ve onarımını yapabiliyorum (çatı aktarma, duvarları sıvama, tuvalet banyo tamiri vb.)

F6 Bedensel Sağlık	Aldığım sosyal yardımlar sayesinde evimde eskiyen eşyaları yenisiyle değiştirebiliyorum
F7 Bedensel Sağlık	Aldığım sosyal yardımlar sayesinde ihtiyaç duyduğumda kendime ve aileme yeni kıyafetler satın alabiliyorum
F8 Bedensel Bütünlük	Aldığım sosyal yardımlar sayesinde sağlıklı bir evde yaşayabiliyorum (Rutubetsiz, yeterince kullanım alanı olan, camı çerçevesi sağlam ve vb.)

Tablo 8: Fizyolojik Boyut Betimsel İstatistikler ve Frekans Dağılımları

Yapabilirlik	Frekans*	Etkinsizlik Yüzdesi*	Ortalama	Standart Sapma	Varyans	Değişim Katsayısı	Frekans**	Etkinlik Yüzdesi**
F1	446	% 89.38	1.820	0.914	0.835	0.502	50	10%
F2	441	% 88.38	1.854	0.942	0.888	0.508	57	% 11.4
F3	417	% 83.57	1.958	1.039	1.081	0.531	81	% 16.2
F4	339	% 67.94	2.391	1.226	1.504	0.513	157	% 31.5
F5	476	% 95.39	1.675	0.708	0.501	0.422	19	% 3.8
F6	486	% 97.39	1.641	0.638	0.407	0.389	11	% 2.2
F7	400	%80.16	2.042	1.085	1.177	0.531	98	% 19.6
F8	434	% 86.97	2.004	0.889	0.791	0.444	62	% 12.4
Genel Ortalama	429.87	% 86.14	1,9231	0.930	0.898	0.48	66.87	13%

*Tablonun sol tarafındaki frekans dağılımı ve etkinsizlik yüzdesi “kesinlikle katılmıyorum” ve “katılmıyorum”un toplamıdır.

**Tablonun sağ tarafındaki frekans dağılımı ve etkinlik yüzdesi “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum”un toplamıdır.

Fizyolojik boyuta ilişkin tablo 8 incelendiğinde ortalama 1.923 (5’li likertte bu değer 1 ile 2 arasında bir değere karşılık gelmektedir), 0.930 standart sapma ve 0.48 değişim katsayısı ile sosyal yardımların katılımcıların fizyolojik yapabilirliklerini düşük düzeyde etkilediği görülmektedir. Tabloda “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum”un toplamaları alınarak hesaplanan fizyolojik boyuta ilişkin frekans dağılımları incelendiğinde; % 13’lük etkinlik ortalaması hesaplanmaktadır. Bu anlamda kamusal sosyal yardımların katılımcıların fizyolojik bireysel refahına ortalama % 13 katkı sağladığı anlaşılmaktadır.

3.2.2. Psikolojik Boyutun Etkinliği Analizi

Tablo 9: Psikolojik Yapabilirlik Soruları

YAPABİLİRLİK	PSİKOLOJİK YAPABİLİRLİKLER
P1 Algılama - Hayal Etme ve Düşünme	Aldığım sosyal yardımlar sayesinde hayata ilişkin düşüncelerim, fikirlerim ve hayallerim güçleniyor.
P2 Algılama - Hayal Etme ve Düşünme	Aldığım sosyal yardımlar sayesinde hayata daha pozitif bakabiliyorum
P3 Algılama - Hayal Etme ve Düşünme	Aldığım sosyal yardımlar sayesinde istediğim hayatı seçebildiğimi düşünüyorum
P4 Muhakeme - Pratik Akıl	Aldığım sosyal yardımlarla hayatımı nasıl yaşayacağıma özgürce karar verebildiğimi düşünüyorum
P5 Muhakeme - Pratik Akıl	Sosyal yardım aldığımdan beri hayatımla ilgili bazı kararlar almam kolaylaştı
P6 Muhakeme - Pratik Akıl	Aldığım sosyal yardımlar sayesinde geleceğe ilişkin planlar yapabiliyorum
P7 Duygular	Aldığım sosyal yardımlar kendimi iyi hissetmemi sağlıyor
P8 Oyun	Aldığım sosyal yardımlar sayesinde beni eğlendiren beni mutlu eden aktivitelerden/faaliyetlerden kısmen de olsa keyif alabiliyorum (aile ve arkadaşlarla vakit geçirme, TV izleme, hoşlanılan hobileri gerçekleştirme, kişiyi mutlu eden herhangi bir serbest zaman aktivitesi)

Tablo 10: Psikolojik Boyut Betimsel İstatistikler ve Frekans Dağılımları

Yapabilirlik	Frekans*	Etkinsizlik Yüzdesi*	Ortalama	Standart Sapma	Varyans	Değişim Katsayısı	Frekans**	Etkinlik Yüzdesi**
P1	440	% 88.18	1.780	0.961	0.923	0.540	58	% 11.62
P2	309	% 61.92	2.407	1.337	1.788	0.556	190	% 38.97
P3	483	% 96.79	1.501	0.710	0.504	0.473	16	% 3.2
P4	485	% 97.19	1.535	0.683	0.466	0.445	14	% 2.08
P5	220	% 44.09	2.874	1.367	1.870	0.476	275	% 55.11
P6	471	% 94.39	1.527	0.797	0.635	0.522	28	% 5.61
P7	190	%38.08	3.028	1.365	1.863	0.451	309	% 61.93
P8	289	% 57.92	2.555	1.357	1.842	0.531	208	% 41.72
Genel Ortalama	360.87	% 72.32	21.508	1.072	1.236	0.499	66.87	25,50%

*Tablonun sol tarafındaki frekans dağılımı ve etkinsizlik yüzdesi “kesinlikle katılmıyorum” ve “katılmıyorum”un toplamıdır.

**Tablonun sağ tarafındaki frekans dağılımı ve etkinlik yüzdesi “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum”un toplamıdır.

Psikolojik boyuta ilişkin tablo 10 incelendiğinde ortalama 2.15 (5’li likertte bu değer 2 ile 3 arasında bir değere karşılık gelmektedir), 1.07 standart sapma ve 0.49 değişim katsayısı ile sosyal yardımların katılımcıların psikolojik yapabilirliklerini düşük düzeyde etkilediği görülmektedir. Tabloda “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum”un toplamı alınarak hesaplanan psikolojik boyuta ilişkin frekans dağılımları incelendiğinde; % 25,5’lik etkinlik ortalaması hesaplanmaktadır. Bu anlamda kamusal sosyal yardımların katılımcıların psikolojik bireysel refahına katkısı ortalama % 25,5 düzeyindedir.

4.4.1.3. Sosyolojik Boyutun Etkinliği Analizi

Tablo 11: Sosyolojik Yapabilirlik Soruları

YAPABİLİRLİK	SOSYOLOJİK YAPABİLİRLİKLER
S1 MENSUBİYET YAKIN İLİŞKİ	Aldığım sosyal yardımlar sayesinde içinde yaşadığım toplumun bir parçası-bir üyesi olduğumu hissediyorum.
S2 MENSUBİYET YAKIN İLİŞKİ	Aldığım sosyal yardımlar sayesinde ailemin problemleriyle daha fazla ilgilenir oldum
S3 MENSUBİYET YAKIN İLİŞKİ	Aldığım sosyal yardımlar sayesinde akrabalarımın problemleriyle daha fazla ilgilenir oldum
S4 MENSUBİYET YAKIN İLİŞKİ-EMPATİ	Aldığım sosyal yardımlar sayesinde ihtiyaç sahibi diğer insanlara yardım edebiliyorum.
S5 KİŞİNİN ÇEVRESİ ÜZERİNDEKİ KONTROLÜ-POLİTİK	Sosyal yardım almak devlete olan güvenimi artırıyor
S6 MENSUBİYET YAKIN İLİŞKİ	Aldığım sosyal yardımlar sayesinde sosyal çevrem genişledi
S7 MENSUBİYET YAKIN İLİŞKİ	Aldığım sosyal yardımlar sayesinde akrabalarımınla sık sık görüşür oldum
S8 MENSUBİYET YAKIN İLİŞKİ	Aldığım sosyal yardımlar sayesinde arkadaşlarımla-komşularımla sık sık görüşür oldum
S9 MENSUBİYET YAKIN İLİŞKİ	Aldığım sosyal yardımlar sayesinde ayda bir iki kez de olsa arkadaşlarımla ya da akrabalarımı eve davet ederek onlarla birlikte bir şeyler yiyip içebiliyorum
S10 MENSUBİYET YAKIN İLİŞKİ	Aldığım sosyal yardımlar sayesinde ayda bir iki kez de olsa ailemle dışarıda birlikte bir şeyler yapabiliyorum (pikniğe gitme, bir şeyler yiyip içme, maça gitme, sinema vb. yerlere gitme)
S11 MENSUBİYET YAKIN İLİŞKİ	Aldığım sosyal yardımlar sayesinde ayda bir iki kez de olsa arkadaşlarımla dışarıda birlikte bir şeyler yapabiliyorum (pikniğe gitme, bir şeyler yiyip içme, maça gitme, sinema vb. yerlere gitme)
S12 MENSUBİYET YAKIN İLİŞKİ	Aldığım sosyal yardımlar sayesinde yılda bir iki kez memleketime ya da uzaktaki aile ve akrabaların yanına giderek onlarla hasret giderebiliyorum

Tablo 12: Sosyolojik Boyut Betimsel İstatistikler ve Frekans Dağılımları

Yapabilirlik	Frekans*	Etkinsizlik Yüzdesi*	Ortalama	Standart Sapma	Varyans	Değişim Katsayısı	Frekans**	Etkinlik Yüzdesi**
S1	128	% 25.65	3.509	1.399	1.957	0.399	370	% 74.15
S2	454	% 90.98	1.579	0.916	0.839	0.580	44	% 8.82
S3	477	% 95.59	1.457	0.744	0.554	0.511	21	% 4.21
S4	411	% 82.36	1.752	1.144	1.308	0.653	88	17.63%
S5	133	% 26.65	3.509	1.455	2.118	0.415	364	% 72.95
S6	478	% 95.79	1.393	0.738	0.544	0.530	20	% 4.01
S7	491	% 98.04	1.329	0.588	0.346	0.442	7	% 1.4
S8	490	% 98.2	1.405	0.612	0.374	0.435	9	% 1.8
S9	368	% 73.75	2.056	1.245	1.551	0.606	129	% 25.85
S10	462	% 92.59	1.507	0.870	0.756	0.577	37	% 7.41
S11	480	% 96.19	1.453	0.711	0.505	0.489	18	% 3.61
S12	463	% 92.79	1.539	0.850	0.723	0.552	35	% 7.01
Genel Ortalama	402.91	% 80.71	1,8739	0.939	0.723	0.723	95.16	19%

*Tablonun sol tarafındaki frekans dağılımı ve etkinsizlik yüzdesi “kesinlikle katılmıyorum” ve “katılmıyorum”un toplamıdır.

**Tablonun sağ tarafındaki frekans dağılımı ve etkinlik yüzdesi “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum”un toplamıdır.

Sosyolojik boyuta ilişkin tablo 12 incelendiğinde ortalama 1,87 (5’li likertte bu değer 1 ile 2 arasında bir değere karşılık gelmektedir), 0.93 standart sapma ve 0.51 değişim katsayısı ile sosyal yardımların katılımcıların sosyolojik yapabilirliklerini düşük düzeyde etkilediği görülmektedir. Tabloda “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum”un toplamaları alınarak hesaplanan sosyolojik boyuta ilişkin frekans dağılımları incelendiğinde; %19’luk etkinlik ortalaması hesaplanmaktadır. Bu anlamda kamusal sosyal yardımların katılımcıların sosyolojik bireysel refahına katkısı ortalama % 19 düzeyindedir.

4.4.1.4. Ekonomik Boyutun Etkinliği Analizi

Tablo 13: Ekonomik Yapabilirlik Soruları

YAPABİLİRLİK	EKONOMİK YAPABİLİRLİKLER
E1 Kişinin Çevresi Üzerindeki Kontrolü-Maddi-Ekonomik	Aldığım sosyal yardımlar sayesinde evin temel geçimini sağlayabiliyorum (elektrik, su, telefon ve vb. masrafları karşılayabiliyorum)
E2 Kişinin Çevresi Üzerindeki Kontrolü-Maddi-Ekonomik	Aldığım sosyal yardımlar sayesinde kendimi maddi yönden güvende hissediyorum
E3 Kişinin Çevresi Üzerindeki Kontrolü-Maddi-Ekonomik	Aldığım sosyal yardımlar sayesinde geçim sıkıntım azaldı
E4 Kişinin Çevresi Üzerindeki Kontrolü-Maddi-Ekonomik	Aldığım sosyal yardımlar sayesinde beklenmedik harcamaları karşılayabiliyorum
E5 Kişinin Çevresi Üzerindeki Kontrolü-Maddi-Ekonomik	Aldığım sosyal yardımlar sayesinde ayın sonunu getirebiliyoruz
E6 Kişinin Çevresi Üzerindeki Kontrolü-Maddi-Ekonomik	Genel olarak düşündüğümde sosyal yardım almaya başladığımdan beri maddi durumumuzda düzelme oldu

Tablo 14: Ekonomik Boyut Betimsel İstatistikler ve Frekans Dağılımları

Yapabilirlik	Frekans*	Etkinsizlik Yüzdesi*	Ortalama	Standart Sapma	Varyans	Değişim Katsayısı	Frekans**	Etkinlik Yüzdesi**
E1	357	% 71.54	2.244	1.203	1.446	0.536	141	% 28.25
E2	290	% 58.12	2.577	1.297	1.682	0.503	208	% 41.68
E3	280	% 56.11	2.639	1.296	1.681	0.491	217	% 43.48
E4	472	% 94.59	1.647	0.776	0.602	0.471	24	% 4.81
E5	454	% 90.98	1.697	0.891	0.794	0.525	44	% 8.82
E6	435	% 87.17	1.780	1.008	1.016	0.566	64	% 12.82
Genel Ortalama	381.33	% 76.41	2.097	1.078	1.203	0.515	116.33	% 23.31

*Tablonun sol tarafındaki frekans dağılımı ve etkinsizlik yüzdesi “kesinlikle katılmıyorum” ve “katılmıyorum”un toplamıdır.

**Tablonun sağ tarafındaki frekans dağılımı ve etkinlik yüzdesi “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum”un toplamıdır.

Ekonomik boyuta ilişkin tablo 14 incelendiğinde ortalama 2.09 (5’li likertte bu değer 2 ile 3 arasında bir değere karşılık gelmektedir), 1.07 standart sapma ve 0.51 değişim katsayısı ile sosyal yardımların katılımcıların ekonomik yapabilirliklerini düşük düzeyde etkilediği görülmektedir. Tabloda “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum”un toplamı alınarak hesaplanan ekonomik boyuta ilişkin frekans dağılımları incelendiğinde; % 23,3’lük etkinlik ortalaması hesaplanmaktadır. Bu anlamda kamusal sosyal yardımların katılımcıların ekonomik bireysel refahına katkısı ortalama %23,1 düzeyindedir.

Tüm yapabilirlik bileşenleri ortalamasının ortalaması alındığında Bursa’da yürütülen kamusal sosyal yardımların yapabilirlik yaklaşımı çerçevesinde etkinliği;

Fizyolojik Boyut Ortalaması (FBO) = % 13

Psikolojik Boyut Ortalaması (PBO) = % 25,5

Sosyolojik Boyut Ortalaması (SBO) = % 19

Ekonomik Boyut Ortalaması (EBO) = % 23,3

Kamusal Sosyal Yardımların Yapabilirlik Yaklaşımı Çerçevesinde Etkinliği (SYE)

SYE = $(13+25,5+19+23,3)/4$ = % 20,2 olarak hesaplanabilir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada kamusal sosyal yardımların, yararlanıcıların “yapabilirliklerini” ne kadar etkilediği, farklı bir ifade ile kamusal sosyal yardımların, “yapabilirlik yaklaşımı” çerçevesinde etkinliği araştırılmıştır.

Araştırmada temel soruyu cevaplayabilmek için dört alt soru sorulmuştur.

(i) Kamusal sosyal yardımlar, fizyolojik boyut altında sınıflandırılmış yapabilirlik değişkenlerini hangi oranda etkilemektedir? Sorusunun cevabı ortalama %13 olarak tespit edilmiştir.

(ii) Kamusal sosyal yardımlar, psikolojik boyut altında sınıflandırılmış yapabilirlik değişkenlerini hangi oranda etkilemektedir? Sorusunun cevabı ortalama %25,5 olarak tespit edilmiştir.

(iii) Kamusal sosyal yardımlar, sosyolojik boyut altında sınıflandırılmış yapabilirlik değişkenlerini hangi oranda etkilemektedir? Sorusunun cevabı ortalama %19 olarak tespit edilmiştir.

(iv) Kamusal sosyal yardımlar, ekonomik boyut altında sınıflandırılmış yapabilirlik değişkenlerini hangi oranda etkilemektedir? Sorusunun cevabı ortalama %23,3 olarak tespit edilmiştir.

Bu alt sonuçlar çerçevesinde çalışmanın temel sorusu olan kamusal sosyal yardımların yapabilirlik yaklaşımı çerçevesinde etkinliğinin ortalama %20,2 olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yapabilirlik yaklaşımı çerçevesinde sınıflandırılmış boyutlarda daha yüksek tatmin düzeyleri oluşturabilmek için aşağıda bir takım öneriler geliştirilmiştir.

Fizyolojik yapabilirlikleri geliştirebilmek için:

i). Önleyici sağlık tedbirlerine ilişkin sürecin sosyal yardım süresi ve miktarı ile ilişkilendirilmesi (hastalıkla mücadele politikasının tedavi odaklı yapıdan meydana geliş odaklı sürece doğru genişletilmesi)

ii). Sosyal yardım alan aile ve çocukların beslenme alışkanlıklarına ilişkin yönlendirmelerin yapılması ve besin desteklerinin sağlanması (okula giden çocuklara belirli bir kalori ve besin değerine sahip yemek desteklerinin verilmesi)

iii). Muhtaçların sağlıklı konutlarda oturabilmelerine yönelik bakım ve onarım hizmetlerinin toplum yararına çalışma programı kapsamında genişletilmesi

iv). Engelli kişileri topluma kazandırma uygulamalarının genişletilmesi

Psikolojik yapabilirlikleri geliştirebilmek için:

i). Yararlanıcılara sağlanan psiko-sosyal desteklerin kapsam ve içerik açısından genişletilmesi (Bu sayede muhtaçlığın oluşturduğu psikolojik baskının etkileri ve muhtaçlıktan kurtulma süresi azaltılabilir)

ii). ASPB bünyesinde istihdam edilen psikologların sosyal yardım verilen bölge yapısı ve yardım alanların niteliğine göre farklılaştırılıp genişletilmesi

iii). Yardım alanların, algılama, hayal etme, düşünebilme ve muhakeme edebilmesi ve empati kurabilmesine imkan tanıyacak eğitimlerin ve desteklerin sunulması

Sosyolojik yapabilirlikleri geliştirebilmek için:

i). Sosyal yardımların, toplum yararına çalışma ilişkisi çerçevesinde verilmesi (Bu sayede özbenlik saygısı, kendini değerli hissetme ve bunlar aracılığıyla toplumsal hayata tam katılım, sosyal birleşmeyi ve sosyalleşebilmeyi sağlama gibi katkılarla yararlanıcıların sosyal yapabilirliklerini geliştirebilir)

ii). Sosyal yardımların, belirli eğitimler karşılığında verilmesi (Bu sayede hem mesleki gelişim/yeni yetenekler kazandırılarak yararlanıcıların istihdam şansları artırılabilir hem de topluma faydalı bireyler olma algısı, üretimin önemi ve toplumsal sorumlulukları paylaşma konularında bilgi sahibi olmaları sağlanabilir. Eğitimler uzun süreli sosyal yardım almanın iyi bir şey olmadığı kanısını topluma anlatmanın önemli bir yoludur)

iii). Yardım alanların seyahat edebilmeleri (akraba, eş dost, memleket ziyareti) için belirli dönemlerde imkânların oluşturulması

Ekonomik Yapabilirlikleri Geliştirebilmek için:

i). Sosyal yardım alanların istihdam edilebilmeleri için İşkur destekli özellikli grup uygulamalarının geliştirilmesi

ii). Sosyal yardımların geliri artırıcı yönü yanında gideri azaltıcı yönünün etkinleştirilmesi

iii). Yardımların standart olmaması ve yararlanıcıların özel durumlarına göre farklılaştırılması

Son söz olarak; kamusal sosyal yardımların “yapabilirlik yaklaşımı” çerçevesinde etkinliğinin artırılması için yardımların belirli bir çaba (faaliyet/toplum yararına çalışma/üretim vb) karşılığında verilmesi (çalışamayacak derecede engelli ve yaşlılar hariç) ve standart uygulamalardan vazgeçilerek yardımların yararlanıcıların özel durumlarına göre farklılaştırılmasının faydalı olacaktır. Söz konusu şartların ve farklılaşmanın toplumda sosyal yardımların karşılıksız bir hak olarak görülmesine yönelik algıyı da değiştireceği düşünülmektedir. Türkiye uygulamasında, sosyal yardımlarda (aynı veya nakdi ayırımı olmaksızın) sadece transferin yapılmış olması ve istatistiklere yansımaya yeterli görülmesi, bu yardımların yoksullukla mücadelede etkinliği geri planda kalmıştır. Yapabilirlik yaklaşımı çerçevesinde yapılan bu çalışmanın, politika uygulayıcılarına sosyal yardımların etkinliği konusunda önemli bir ölçüt sağlayacağı kanaatindeyiz.

Kaynakça

- Aca, Z. (2018). *Türkiye’de Kamusal Sosyal Yardımların Yapabilirlik Yaklaşımı Çerçevesinde Etkinliği Analizi: Bursa Örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2014). *2013 Yılı Faaliyet Raporu*. Ankara.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2016). *2015 Yılı Faaliyet Raporu*. Ankara.
- Alesina, A. & Glaeser, E. L. (2004). *Fighting Poverty in the US and Europe: A World of Difference*. The Rodolfo Debenedetti Lecture Series, Oxford: Oxford University Press.
- Alper, Y. (2016). Sosyal Güvenlik Teorisi Ders Notları, Bursa.
- Alper, Y. (2018). Türk Sosyal Güvenlik Sistemi: Sosyal Sigortalar Hukuku, Bursa: Dora.
- Arın, T. (2013). Sosyal Hakların Emek Gücünün Meta Niteliği Üzerindeki Etkileri. *Kriz, Devlet, İktisat ve Sosyal Güvenlik Politikaları*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Gough, I. (2008). *Güney Avrupa’da Sosyal Yardım*, Sosyal Politika Yazıları, (Editörler: Ayşe Buğra ve Çağlar Keyder, (Çev. Burcu Yakut Çakar, Utku Barış Balaban), 3.b., İstanbul: İletişim, 2008, 231-260.
- Hall, A. & Midgley, J. (2004). *Social Policy For Development*. London: Sage Publications.
- Midgley, J. (2010). *The Role of Social Security in Poverty Alleviation: An International Review*, Social Policy and Poverty in East Asia: The Role of Social Security, (Editörler: James Midgley ve Kwong-Leung Tang), London & New York: Routledge, 16-43.
- Nussbaum, M. (2000). *Women and Human Development: The Capabilities Approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nussbaum, M. (2001). *Creating Capabilities: The Human Development Approach*. Cambridge: Harvard University Press.
- Nussbaum, M. (2003). *Capabilities as Fundamental Entitlements: Sen and Social Justice*. Feminist Economics, 9 (2-3), 33-59.
- Nussbaum, M. (2006). *Poverty and Human Functioning: Capabilities as Fundamental Entitlements*, Poverty and Inequality, (Editör: David B. Grusky ve Ravi Kanbur), California: Stanford University Press, 47-75.
- Nussbaum, M. & Sen, A. (1993). *The Quality of Life*. Oxford: Clarendon Press.
- Rawlings, L. (2004). *A New Approach to Social Assistance: Latin America’s Experience With Conditional Cash Transfer Programs*, The World Bank Social Protection Discussion Paper Series, No. 0416, 1-22.
- Sen, A. (1982). *Poverty and Famines: An Essay on Entitlement and Deprivation*. Oxford: Clarendon Press.
- Sen, A. (1983). *Poor, Relatively Speaking*. Oxford Economic Papers, 35 (2), 153-169.

Sen, A. (1992). *Inequality Reexamined*. Oxford: Clarendon Press.

Sen, A. (2004a). *Özgürlükle Kalkınma* (Çev., Yavuz Alogan), İstanbul: Ayrıntı.

Sen, A. (2004b). *On Ethics and Economics*. Oxford: Blackwell Publishing.

Sen, A. (2014). *Commodities and Capabilities*. New Delhi: Oxford University Press.

Veit-Wilson, J. (1999). *Poverty and The Adequacy of Social Security*. Introduction to Social Security: Policies, Benefits and Poverty, (Editör: John Ditch), London: Routledge, 69-95.

Ek-Tablo 1: Sosyal Yardımların Ağırlıklandırılması

SOSYAL YARDIMLARIN AĞIRLIKLANDIRMASI					
AİLE YARDIMLARI	BİLEŞENLER	BASİT AĞIRLIKLANDIRMA	YÜZDESEL ORAN	2015 Ayrılan Mali Kaynak (Milyon)	TOPLAM HARCAMA ORANI%
Gıda Yardımları	Temel İhtiyaç	1	1x100/27=3,70	199,77	2,20
Yakacak Yardımları	Yakacak Yardımı	1	1x100/27=3,70	1.956,5*	21,6
Barınma	Onarım	3	3x100/27=11,11	70,72	0,9
	Bakım				
	Ev Eşyası Alımı				
Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yardım	Nakdi Yardım	2	2x100/27=7,40	820,5	9,06
	Kadınları Muhtaçlıktan Koruma				
Muhtaç Asker Ailelerine Yardım	Nakdi Yardım	1	1x100/27=3,70	164	1,85
EĞİTİM YARDIMLARI					
Şartlı Eğitim Yardımı	Beşeri sermaye Yatırımı	4	4x100/27=14,88	664,13	7,45
	Muhtaçlığın Nesiller Arası Aktarımını Engelleme				
	Nakdi Yardım				
	Okur-yazarlığı Yükseltme				
Eğitim Materyali Yardımı	Temel Okul İhtiyaçları	1	1x100/27=3,70	15,34	0,4
Öğle Yemeği Yardımı	Eğitim	1	1x100/27=3,70	460	6
SAĞLIK YARDIMLARI					
Şartlı Sağlık Yardımları (Sağlık ve Gebelik) (ŞSY)	Anne çocuk sağlığı	3	3x100/27=11,11	363,08	4
	Nakdi Yardım				
	Anne-çocuk ölüm oranını azaltma				
Engelli İhtiyaç Yardımı	Toplumsal uyum	2		1	0,03
	Araç gereç temini				
ÖZEL AMAÇLI YARDIMLAR					
Aşevleri	Günlük sıcak Yemek Yardımı	1	1x100/27=3,70	12,25	0,16
Afet (Acil Durum) Yardımları	Deprem, sel vb. nedenlerle Temel İhtiyaçları karşılama	1	1x100/27=3,70	6,523,35	0,09

Diğer Muhtelif Sosyal Yardımlar	Acil durum nedeniyle temel ihtiyaçların karşılanması	1	1x100/27=3,70	24	0,5
YAŞLI VE ENGELLİ					
Engelli İhtiyaç Yardımı	Toplumsal uyum	2		1	0,03
	Araç gereç temini				
Yaşlılık yardımı (2022)	Nakdi Yardım	2	2x100/27=7,40	1.275,183*	14,06
	Kişilerle Ortak Yaşayabilme				
Engelli yardımı (2022)	Nakdi Yardım	2	2x100/27=7,40	2.567,647*	28,24
	Kişilerle Ortak Yaşayabilme				
Engelli Yakını Yardımı (18 Yaşından Küçük Engelliler) (2022)	Nakdi Yardım	2	2x100/27=7,40	285,098	3,4
	Kişilerle Ortak Yaşayabilme				
Evde Bakım Yardımı	Kişilerle Ortak Yaşayabilme	1	1x100/27=3,70	1,637	0,07
		Toplam=27	Toplam=100	9.093,25	100

NOTLAR:

1. Tabloda yer alan rakamlar işlem kolaylığı açısından yuvarlanmış değerlerdir.
2. Harcama kalemleri milyon TL olup, yakacak yardımları ve yaşlı ve engelli yardımları bunun istisnasını oluşturmaktadır.
3. Tablonun oluşturulmasında muhtaçlık esaslı ölçütü temel alınmıştır.
4. Tabloda yer alan yardımlar düzenli ve süreli yardım türlerini kapsamaktadır.
5. Tabloda yer alan yardımlar 2015 yılı ve öncesinde hayata geçirilmiş yardımları içermektedir. Anket soruları 2016 yılının son aylarında oluşturulduğundan ve Bakanlığın bu dönemde henüz 2016 yılı İdare Faaliyet Raporu yayınlanmadığından bu şekilde bir yöntem takip edilmiştir.
6. Bu tabloda GSS Prim Desteği kapsam dışı bırakılmıştır. Bunun gerekçesi; bu desteğin sadece muhtaçlık ölçütünü temel alarak yürütülmemesi; olimpiyat yarışçıları vb. kapsamdaki kişilerin bu destekten yararlandırılmasıdır.

Ek-Tablo 2. Yapabilirliklerin Ağırlıklandırması

YAPABİLİRLİKLERİN AĞIRLIKLANDIRILMASI			
YAPABİLİRLİKLER	Göstergeler ve Göstergeleri Karşıllayan Sosyal Yardımlar	Basit Niceliksel Ağırlıklandırma (%)	Yapabilirliklerin Sosyal yardımlarla çakışma yüzdesi
1. Yaşam	1. Ortalama ömür uzunluğuna sahip olma	2X100/40=5	50%
	2. Ömrü tehlike altına sokacak bir riskle yüzleşmeme (ŞSY)		
2. Bedensel Sağlık	1. Bedensel Sağlık (ŞSY)	4X100/40=10	100%
	2. Sağlıklı bir şekilde üreyebilme (ŞSY)		
	3. Yeterli beslenebilme (Gıda, Aşevleri)		
	4. Elverişli konut imkanlarına sahip olma (Barınma)		
	1. Özgürce hareket edebilme (Engelli ihtiyaç yardımı)	4X100/40=10	33,30%

3. Bedensel Bütünlük	2. Şiddet içeren her türlü saldırıya karşı korunabilme		
	3. Cinsel tatmin yaşayabilme		
	4. Üreme bakımından seçim şansına sahip olabilme		
4. Algılama, hayal etme ve düşünme	1. Okur-yazar olabilme (Eğitim yardımları)	9X100/40=22,5	44,40%
	2. Hayal edebilme, düşünebilme, muhakeme edebilme (Eğitim yardımları)		
	3. Seçim yapabilme (devletçe planlanan nüfus politikaları) (SSY)		
	4. Ayrımcılığa maruz kalmama (Yaşlı-engelli yardımı)		
	5. Sosyal seçimlere zorlanmama (Demokrasi)		
	6. Resmi seçimlere zorlanmama (Demokrasi)		
	7. Kişinin herhangi bir baskıya maruz kalmadan dilediği hayatı yaşayabilmesi (Demokrasi)		
	8. Keyifli deneyimlere sahip olabilme (Sosyal refah)		
	9. Yararlı olmayan acıdan sakınma		
5. Duygular	1. Kişinin sevgi bağı kurabilmesi	3X100/40=7,5	0%
	2. Değerbilirlik, haklı öfke ve özlemi kişinin gerçek anlamda deneyimleyebilmesi (Sosyal refah)		
	3. Stres ve korkudan uzak bir yaşam sürdürebilme (Sosyal refah)		
6. Muhakeme-pratik akıl	1. Kişinin hayatını planyabilmesi (Eğitim yardımları)	2X100/40=5	100%
	2. Karar verici olma (Eğitim yardımları)		
7. Mensubiyet-yakın ilişki			
7a. Arkadaşlık	1. Kişilerle ortak yaşayabilme (Yaşlı ve engelli yardımı)	3X100/40=7,5	66,60%
	2. Empati kurabilme (Yaşlı ve engelli yardımı)		
	3. Sosyalleşmenin her türlü formunda yer alabilme-toplantı özgürlüğü vb. dahil (Demokrasi)		
7b. Saygı	1. Kişinin kendine saygı duyabilmesi (Özel amaçlı yardımlar)	3X100/40=7,5	100%
	2. Başkalarının kendisine saygı duyabilmesi (Özel amaçlı yardımlar)		
	3. Onurlu bir yaşam sürdürebilme (Özel amaçlı yardımlar)		
8. Diğer Canlı varlıklarla ve doğa ile ilişki	1. Sağlıklı bir çevrede yaşayabilme	3X100/40=7,5	0%
	2. Çevreye sahip çıkma		
	3. Çevre ve doğa ile ilişki kurabilme		
9. Oyun (eğlence)	1. Kişinin eğlendirici faaliyetlerden zevk alabilmesi (Sosyal refah)	3X100/40=7,5	0%
	2. Boş zamana sahip olabilme (Sosyal refah)		
	3. Eğlendirici aktivitelere Sahip olabilme (Sosyal refah)		
10. Kişinin çevresi üzerindeki kontrolü			
10a. Politik	1. Aktif olarak politik kararlara katılım ve bu katılımıda özürllüğe sahip olabilme (Demokrasi)*	2X100/40=5	0%
	2. İfade özgürlüğü (Demokrasi)		
10b. Maddi	1. Taşınır-taşınmaz mal sahibi olabilme (Mülkiyet Hakimiyeti)	2X100/40=5	0%

	<i>2. İstihdam olanaklarına sahip olabilme (Aktif-istihdam politikaları)*</i>		
	TOPLAM=40	TOPLAM= %100	

*Kişinin çevresi üzerindeki kontrolü politik ve maddi (italik olarak gösterilenler) çakışma analizinde sosyal yardımlarla eşleşmemelerine rağmen soru oluşturulurken kullanılan göstergelerdendir.